

דעתן יסוד תענית צ'גור

(א) בית יוסף וס' תתן

(א) בית יוסף וס' תתן

ובב"י (סי' תקנ) הביא בשם ר"ד אבודרהם (הלכות תענית, עמ' רמד) שאם צום עשרה בטבת היה חל בשבת היו מתעניין בו בשבת, וחלוק משאר תעניות משום שנאמר בו (יחזקאל כד, ב) בעצם היום הזה וגו' כמו ביום הכפורים, וכתב על זה הב"י ולא ידעתי מנין לו זה, ובאמת צ"ע מאי קאמר, הא סו"ס התענית אינו אלא מדרבנן, ומאי שנא משאר צומות דרבנן שאינו דוחה שבת.

(ב) כמ"פ ה"י תענית (א"ו:)

(ג) כ"ח"ג א"ה ה"ש (ה"ה - ח"י"י)

(ד) בית יוסף וס' תתן

(ה) בית יוסף וס' תתן

(ו) תתן סופר - א"ה ס' כ"ה

(ז) גבורת יצחק (תוכה ופרי')

ס' יוסף וס' תתן

תקמט להתענות ד' צומות. ובו ב' סעיפים:

(א) * חייבים להתענות בתשעה באב ובי"ז בתמוז (ה) [א] ובג' בתשרי ובי' בטבת (ב) מפני

דברים הרעים שאירעו (ג) בהם: (א) חייבים להתענות וכו'. והוא מדברי הנביאים כדכתיב בקרא (זכריה ח) לום הרביעי ולום החמישי ולום השביעי ולום העשירי וגו' ואח"כ לום הרביעי זה י"ז בתמוז שהוא צדק רביעי למנין החדשים ולום החמישי זה ט' באב שהוא צדק החמישי ולום השביעי זה לום גדלי' שהוא צדק השביעי ולום העשירי זה עשרה בטבת שהוא צדק העשירי. וכל אלו הימים כל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם (ה) כדי לעורר הלצנות לפקח על דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אומן הצרות שזכרון הדברים אלו נשכח להטיב כמו שנאמר והמודו את עונם ואת עון אבותם וגו' (ב) ולכן חייב כל איש לשום אל לבו צאתו הימים ולפספס צמעותו ולשוב בהן כי אין העיקר התענית כמ"כ צאנשי ינוה וירא ד' את מעשיהם ואמרו חז"ל את שקם ואת תעניתם לא נאמר אלא את מעשיהם ואין התענית אלא הכנה לתשובה (ג) וכן אוחס האנשים שכשהם מתענים הולכים צעיל ודברים בטלים חפשו הטפל והניחו העיקר ומ"מ אין לפטור את עצמו בתשובה בלבד כי ימים אלו הם מ"ע מדברי הנביאים להתענות בהם וכמו שכתבנו למעלה: (ב) מפני דברים הרעים וכו'. כי צ"ל בתמוז ארעו צו ה' צרות צו נשמרו הלוחות כשירד משה מן ההר כמפורש בחזרה וצוטל התמיד עוד מלהקריב צבת הראשון והונקעה העיר בחורבן צבת שני ושרף אפוסטמוס הרשע את התורה והועמד אלס צהיכל. וצט"צ היה צו חורבן הגדול שחורבן צו הצבת הראשון וגם השני וצוה היום נגזר על אבותינו שצמדבר שלא יכנסו לארץ וצוה היום נלכדה עיר גדולה וצבת שמה והיו צו אלפים ורצנות מיראל ונפלו כולם ציד העכו"מ ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורבן ציהמ"ק וצו צינס המוכן לפורענות חרש טורנסורפוס הרשע את ההיכל וצו סצביו לקיים מה שנאמר צין שדה חמרש. ויום ג' בתשרי צו נהרג גדליה צו אחיקס שמינהו

דברים הרעים שאירעו (ג) בהם:

כ"ח"ג

כ"ח"ג ה"י תענית

וידועים דברי הגר"ח (בחי הגר"ח על הש"ס ר"ה יח, ב) שביאר בזה דבכל הצומות מדברי קבלה אין חיוב על יום מסוים ורק לעשותו בחודש הרביעי ובחודש החמישי וכו', ועל כן אינו בדין שידחה את השבת שהרי אפשר לקיימו למחר, ואף מה שחז"ל סיימו יום מסוים אי"ז דוחה את השבת, ורק אם מדברי קבלה נקבע מעיקרא דוקא יום מסוים הרי זה דוחה את השבת, וכמו תענית חלום שאי אפשר לדחותו ומתענה אפילו בשבת. וכן כתב להדיא המנ"ח (מצוה שא) ע"ש.

צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי, צום הרביעי זה י"ז בתמוז שהוא בחדש הרביעי, וצום החמישי זה תשעה באב שהוא בחדש החמישי וצום השביעי זה שלשה בתשרי שהוא בחדש השביעי, וצום העשירי זה עשרה בטבת שהוא בחדש העשירי.

כתב הרמב"ם (פ"ה מהלכות תעניות ה"א-ד) יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה וכו' ואלו הן יום שלישי בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם וכו' ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנצר הרשע על ירושלם והביאה במצור ובמצוק ושבעה עשר בתמוז וכו' ותשעה באב וכו', וארבעת ימי הצומות האלו הרי הן מפורשין בקבלה (זכריה ח)

ואחר כך (בהלכה ה) כתב הרמב"ם ז"ל שאם אחד מארבעה ימי הצומות חל להיות בשבת דוחין אותו לאחר השבת ע"ש.

ה) שיה יהיה ס' תהי

* א הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו (א) ואסור לפרוץ גדר: הגה (ב) * מיהו (ג) עוברות ומייקו שמטענות הרבה (ד) * אין להתענות (הגהות מיימוני והמגיד פ"ה) ואפי' אין מטענות אינן מחויבות להתענות (ה) אלא שנהגו (א) להחמיר ודוקא בג' נומות אבל בט' באז מחויבות להשלים (כדלקמן סי' תקנ"ד סעיף ה):

נ"ב (ק)

קף הרין לאכול לא יתענג עמו בבשר ויין רק כפי מה שצריך. וכן הקטנים שיש להם דעת להתאצל אע"ג שאין מחויבין לחנוכס (ה) אפי' בן י"ב שנה ואפילו בתענית שעות מ"מ ראוי לחנוכס שלא יאכלו (ו) רק כדי קיום הגוף לחם ומים או שאר מאכל פשוט לפי התעוק כדי שימאצלו עם הצור:

ו) חתם סופר

ברמב"ם (פ"ה מהלכות תעניות) וז"ל יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה וכו', ומבואר דענין התעניות הוא מענין של תשובה.

ובחת"ס (או"ח סי' רח) כתב שלולי דברי הרמב"ם היה נראה שד' ימים אלו אין עניינן תשובה אלא ענין אבילות וצער כמו בתשעה באב. והביא החת"ס ראייה מהא דאיתא בגמ' (מגילה ה, א) דת"ב שחל בשבת מאחרין ולא מקדימין משום דאקדומי פורענותא לא מקדמינן, וכן הדין בשאר תעניות, וזה שייך באבילות, אבל אי הוי ענין של תשובה, אדרבה זריזין מקדימין למצות, ואין ראוי לאחר את התשובה.

ז) גזירות יבנה (חובת יפורה)

אולם עיקר דברי מרן הרי"ז ז"ל דעשרה בטבת הוי יום קבוע להתענות בו ז"ע והלא בקרא כתיב ויום הרביעי וגו' ויום העשירי ולא נזכר יום החודש ומשמע דאינו קבוע ליום מיוחד אלא תלוי רק בחודש כמו שאר התעניות, וכן מוכח מהא שפסק הרמב"ם בה' תענית שם דגם עשרה בטבת זמל בטבת נדחה לאחר השבת. וראיתי במנחת וינוך במצוה ש"א שכתב דכל ארבע הזממות אין נקבע להם יום מיוחד בדברי קבלה וראיה דבר דבפסוק לא נזכר איזה יום כלל רק אחדשים,

להתענות בטבת מפני דהוי בסתירה למקרא קודש לכך אין דוחין את השבת, ומשא"כ בעשרה בטבת דל"ה תענית של ז' ער ואצל ואינו רק תענית של תשובה דאינו אסור רק מד"ק לחוד מטעם ציטול מצות עונג להכי שפיר דוחה את השבת. וזוהי אחי שפיר מה שהוסק האבודרהם כמו ציוה"כ דלפי המבואר נראה דהביא מקור שיטתו תענית דרך תשובה ולא ז' ער ואצל מיוה"כ, וכדברי החת"ס ז"ל דאצוהון דתענית דרך תשובה הוא יוה"כ, ולכך כיון דתענית עשרה בטבת הוי דרך תשובה ולא תענית של אצל וז' ער שפיר דוחה את השבת.

ולפי המבואר נראה ד"ל צביאור האבודרהם דמחלק בין תענית עשרה בטבת לשאר התעניות דכל התעניות מעיקר התקנה הוי ליום ולילה מפני דהוי תענית של ז' ער ואצל, ומשא"כ בעשרה בטבת דכתיב צעם היום הזה אף בעיקר הקציעות מדברי קבלה לא הוי מעולם אסור תענית זלילה ולא הוי תענית של אצל וז' ער וכל הדין תענית בעשרה בטבת אינו רק תענית של תשובה ותפלה, וזוהי נשתתה משאר הזממות דאית בהו גם דין תענית משום דהוי יום ז' ער ואצל. ומש"ה בשאר התעניות דהוי תענית של ז' ער ואצל דאסורין מה"ת